

Restituir l'honor de Pi i Maragall i la República

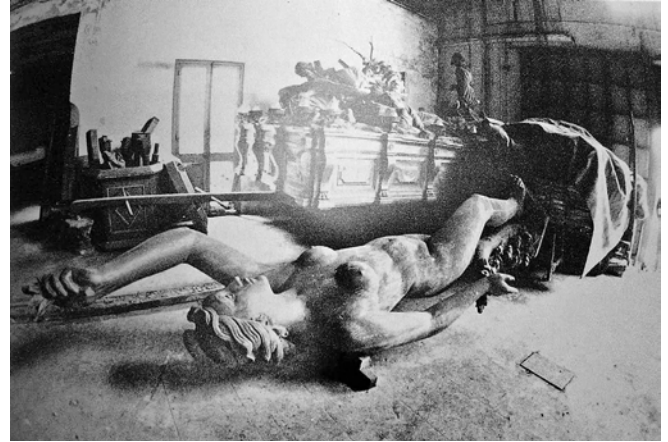
La Comissió de la Dignitat ha presentat un projecte per restituir l'obelisc original i l'estàtua en honor a la República i al polític català que el 1936 el president Lluís Companys va inaugurar a la plaça del Cinc d'Oros de Barcelona, i que el franquisme va retirar per substituir-lo per l'estàtua de la Victòria.

Reportatge de Gemma Aguilera

Barcelona, 12 d'abril del 1936. El president Lluís Companys inaugura oficialment un monument a la Diagonal, a la confluència amb el passeig de Gràcia, a la plaça del Cinc d'Oros. Fa dos anys que el monument, obra dels arquitectes municipals Adolf Florensa i Joaquim Vilaseca, està acabat, però els Fets d'Octubre i el Bienni Negre n'han endarrerit la inauguració. Es tracta d'una columna hexagonal encarada, per quatre de les seves cantonades, als carrers de la cruïlla, i culmina amb una estàtua al·legòrica de la República. Al peu del monument hi ha un bloc de porfir fosc amb un medalló de marbre blanc amb l'efígie de Francesc Pi i Margall i la dedicatòria "1824 - 1901 Barcelona a Pi i Margall". És, de fet, un homenatge a la República, com indica la figura que culmina l'obelisc -conegut com *el Llapis*-. L'obra, treballada en bronze, és obra de Josep Viladomat i fa quatre metres i mig d'alçada. Ja l'han batejada amb el nom de La Flama.

Aviat, però, esclata la Guerra Civil. El monument, afortunadament sobreviu, però el 8 d'agost del 1939 l'Ajuntament de Barcelona, ja sota control franquista, acorda reformar el monument per dedicar-lo al "victoríós exèrcit espanyol". Se li encarrega a Frederic Marès una estàtua que substitueixi la de la República "*que simbolice a España coronando a los héroes*"; i s'inaugurarà el 26 de gener de 1940. A la part posterior del peu mirant en direcció a Gràcia s'hi va gravar una inscripció que deia: "El día 26 de enero de 1939, año de la victoria, Barcelona fue liberada de la tiranía rojo-separatista por los soldados de España. La ciudad agradecida." Tant l'estàtua a la República com el medalló de marbre amb l'efígie de Pi i Margall aniran a parar als magatzems municipals del carrer Wellington.

Durant la Transició, el monument va ser objecte de molts atemptats per part de moviments de tota mena, des de seguidors de Blas Piñar, que van pintar diverses creus gammades a les parets de

El monument en honor a Pi i Maragall i l'estàtua de la República es van inaugurar el 1936. El 1940 Franco la va fer retirar i va anar a parar al magatzem municipal (dreta).

la base del monument, fins a militants de signe contrari, que el 1979 en van arrencar l'escut de bronze franquista fent palanca amb un senyal de trànsit. En aquell moment es va modificar la part frontal del peu de l'estàtua posant-hi una placa amb l'escut de Joan Carles, sense que hi figurés cap inscripció. Pel que fa a l'escultura original de la República i el medalló de marbre amb l'efigie de Pi i Maragall, l'any 1990 es van reintegrar dins d'un disseny escultòric format per una agulla metàl·lica de 30 metres d'alçada, dels arquitectes Helio Piñón i Albert Viaplana, situat a la plaça de Lluçmajor de Barcelona.

No va ser fins al 2011, en aplicació forçosa de la Llei de Memòria Històrica espanyola, que l'Ajuntament de Barcelona va retirar l'estàtua de la Victòria, i va deixar l'obelisc sense dedicatòria però sí amb l'escut reial. Ara, el nou consistori encapçalat per Ada Colau ja ha anunciat que revisarà les escultures i la simbologia monàrquica a la ciutat amb l'objectiu d'avaluar si s'ha de procedir a alguna modificació, entre les quals la del Llapis. A parer del consistori, "l'obelisc actual que va substituir l'estàtua de la victòria franquista no va tenir una resignificació del monument, i ara acull un buit de significats".

Recuperar-ne el significat

I és en aquest context en què la Comissió de la Dignitat ha presentat un projecte, amb el qual fa anys que treballa, per tal de restituir al seu estat original el monument dedicat a Pi i Maragall, inaugurat l'any 1936. "És un acte de justícia que es restitueixi allò que va ser mutilat per la dictadura, i és també un acte de civisme

i afirmació dels valors democràtics de la nostra societat. Però, a més, significarà recuperar en la seva forma original un monument de gran valor artístic, arquitectònic i urbanístic. El de Pi i Margall és l'únic monument del període republicà que es troba situat en una artèria principal de la ciutat", argumenta el portaveu de la Comissió, Josep Cruanyes. El projecte, dirigit per l'arquitecta Cristina Álvarez Roig, pretén restituir l'estat original del conjunt -recuperant el sentit de columna que sosté una estàtua-, "el monument més important del període republicà, i rescatar-lo del vergonyós silenci en què s'ha sumit a qui havia estat dedicat".

El projecte de la Comissió de la Dignitat analitza l'estat actual del monument, després que el 2011 se'n retirés l'estàtua de la Victòria. "Però no es va tornar a col·locar l'estàtua original, de l'escultor Josep Viladomat, dedicada a la República, i tampoc no es van desmuntar els dos trams que es van afegir a la columna per assolir la seva alçada inicial amb l'estàtua, rematats en forma d'obelisc per mitjà d'un cos piramidal, ni es van retirar les lloses superposades a la part frontal de la base, encarada al passeig de Gràcia, on hi havia la inscripció original a Pi i Margall i el medalló de marbre amb la seva efigie", s'explica en el projecte presentat. També contempla l'extracció de les lloses superposades que feien de peu de l'estàtua de la Victòria per tal de recuperar la geometria inicial i, una vegada restaurada la llosa malmesa, restituir-hi el medalló de marbre i la inscripció preexistents.

Basant-se en el material fotogràfic de l'època, l'arquitecta també ha detectat

que l'obelisc originàriament tenia set trams més una peanya de menor dimensió, també de granet, i que ara en té nou. En aquest sentit, caldrà rebaixar-ne l'alçada i restituir-hi la peanya que farà de base a l'estàtua a la República, que també se situarà al lloc original. La restitució de l'estàtua original a la República també comporta reubicar el paral·lamps, que estava situat al ram de lloret que alça la mà esquerra de l'estàtua. I aprofitant els treballs de restauració i rehabilitació està previst netejar i repassar tot el monument per tal de restablir el seu estat inicial, i esborrar grafitis i restes d'inscripcions feixistes com les que encara es poden veure a la part posterior de la base que dona al davant dels Jardins de Gràcia. Tot plegat retornarà a aquest conjunt l'esperit inicial de columna que sosté una estàtua.

La restitució del monument és, en primer lloc, un acte de justícia democràtica, però la Comissió de la Dignitat també vol posar de manifest el seu valor urbanístic, artístic i arquitectònic. "Recordem que aquest monument, parió al de Mossèn Jacint Verdaguer, situat a la mateixa avinguda de la Diagonal, és dels pocs d'estil racionalista amb elements art déco que hi ha a la ciutat i que la seva posició en una cruïlla estratègica el converteix en un element urbanístic emblemàtic", sentència Josep Cruanyes.

El projecte ja és real. Més enllà de la qüestió econòmica, cal voluntat política per dur-lo a terme, una voluntat que el nou Ajuntament de Barcelona ja ha demostrat que té. La retirada del bust del rei Joan Carles I de la sala de plens n'és una prova ben gràfica. •